

CZU 27(478+498)(091)

**DE LA PRIMELE CONTACTE PÂNĂ LA ÎNCADRAREA INSTITUȚIONALĂ
A BISERICII BASARABENE ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ**

*FROM THE FIRST CONTACTS TO THE INSTITUTIONALIZATION
OF THE BASARABIAN CHURCH IN THE ROMANIAN ORTHODOX CHURCH*

Preot Vasile SECRIERU

Abstract: *The author, studying various historical sources, reports on the difficulties that arose in the society after the Great Union of 1918: "It was difficult to win the sincere attachment of the Romanian Basarabian to the Romanian state. He was out of a yoke, and he was afraid of overtaking another. The Romanian administrative bodies have often neglected these aspects. It has neglected to observe the laws of the country and even a certain fear of the administration. This state was also due to the conduct of officials in the administration who did not always meet the requirements, even serious violations being recorded".*

Keywords: *Romanians from Bessarabia, history, union, society*

*„Basarabia cuvânt cu patru „A” ca o biserică cu patru turlle albe pe zările istoriei căreia nu
știi cine i-a furat clopotul”
Tudor Plop-Ulmanu*

*„Istoria este cea dintâi carte a nației în ea își vede trecutul, prezentul și viitorul, o
nație fără istorie este barbară și vai de acel popor ce și-a pierdut istoria suvenirilor”
Nicolae Bălcescu*

*„Trecutul este o parte din noi înșine, cea mai importantă parte.
Valul care ne poartă sinea, care ne dă viață, ne vine din trecut.
Ce-ar fi fluviul fără izvor? Ce-ar fi un popor fără trecutul său?
Victor Hugo*

Însemnătatea istorică a actului de la 27 Martie 1918 nu mai poate face astăzi obiectul unor îndoieli sau discuții. În această zi, semnificativă pentru tot neamul românesc, Sfatul Țării a hotărât, printr-un vot majoritar, unirea Basarabiei cu România¹.

Adunarea reprezentativă de la Chișinău a deliberat îndelung asupra condițiilor cuprinse în actul unirii: autonomia provincială, păstrarea instituțiilor locale, reprezentanți în guvernul și parlamentul român, libertatea personală, libertatea cuvântului și a credinței. Actul unirii a fost votat cu 86 voturi, 36 abțineri și 3 contra².

Ținând seama de faptul că celelalte provincii românești votaseră unirea necondiționată, Sfatul Țării, în ședința din 10 decembrie 1918, a adoptat o moțiune prin care renunță la condițiile puse unirii Moldovei dintre Prut și Nistru cu România³. Dar în anii următori, în Basarabia lucrurile n-au mers atât de bine, după cum susțin unii autori, care trec cu vederea unele greutăți și probleme locale. Trebuie remarcat faptul că, astfel de greutăți, au fost prezente și în Vechiul Regat, Transilvania și Bucovina.

Apreciind acest moment în contextul întregii situații a Basarabiei, Constantin

Argetoianu scria în gazeta Îndreptarea de la Iași: „O unire, fie ea și o reîntregire, nu se face printr-un simplu decret și printr-o proclamație. Pe lângă partea materială mai e și partea morală și fără o închegare sufletească nu poate fi adevărată unire. Latura sentimentală a problemei merită o băgare de seama cu atât mai mare cu cât Unirea nu rupea pentru Basarabia lanțurile apăsătorului regim țarist, ci urma brusc năzuințele mulțimii către Canonul făgăduințelor revoluției rusești...”⁴

Tot despre dificultățile existente în provincia dintre Prut și Nistru, după 1918, ne relatează și Onisifor Ghibu: „Plecând la Chișinău în ultimele zile ale lui aprilie și luând contact cu realitatea sufletească de acolo, ne-am dat seama că situația este mult mai grea decât o cunoșteam eu și decum își putea da cineva seama. Un pesimism exagerat stăpânea toate sufletele și un dispreț pentru tot ce e românesc. După seria nesfârșită de decepții și dezastre care avuseseră loc în cei din urmă opt ani, nimeni nu mai credea posibilă o refacere a Basarabiei românești”⁵.

Era greu să se câștige atașamentul sincer al românului basarabean față de statul român. Scăpat de un jug, acesta se temea să nu dea peste altul. Organele administrative românești au neglijat adesea tocmai aceste aspecte. S-a neglijat respectarea legilor țării și chiar o oarecare teamă față de organele administrației. Această stare s-a datorat și conduitei unor funcționari din administrație care nu s-au ridicat întotdeauna la nivelul cerințelor, înregistrându-se chiar grave abateri.

Progresele înregistrate în organizarea unitară a școlii, a armatei, n-au putut fi observate din păcate în altă instituție, cel puțin la fel de importantă, Biserica.⁶

S-a ajuns la unele neînțelegeri, între București și Chișinău, în privința unificării bisericești. Gurie Grosu⁷, arhiepiscop al Chișinăului, a arătat nevoia unei mai strânse cooperări a provinciilor nou unite cu Vechiul Regat. Credem că, în acest sens, este edificatoare relatarea lui Onisifor Ghibu: „Între timp, în vara aceluiași an [1924] cu prilejul noii călătorii în Basarabia, cercetând [...] și pe I.P.S. Mitropolit Gurie, am avut prilejul să stau timp mai îndelungat de vorbă cu I.P.S.S., care constata, ca și mine, dureroasele dovezi de regres ale Basarabiei în toate domeniile vieții sale. Nădejtile noastre au fost înșelate - spune I.P.S. Frații de la București nu ne mai înțeleg și de aici urmează toată nenorocirea noastră. În schimb, cu Dumnezeu noastră, ardelenii, ce bine ne-am înțeles totdeauna și în ce armonie frățească am lucrat la 1917-1918 și cu ce rezultate! Păcat că v-ați dus cu toții și ne-ați lăsat singuri. Noi de capul nostru nu suntem în stare să ne conducem în împrejurări așa de grele, ca acelea prin care trecem”⁸.

Una din cele dintâi nemulțumiri, deși s-ar fi putut numi mai degrabă deziluzie, pe care au încercat-o românii din Basarabia după 1918, s-a manifestat în domeniul bisericesc⁹.

Comparați cu românii din altă zonă, basarabenii erau mult mai religioși, încât se spunea adesea despre ei că intensitatea unor astfel de trăiri îi face să sărute și țărâna din jurul bisericii¹⁰.

Gala Galaction însuși recunoștea ascendentul românilor dintre Prut și Nistru sub aspectul ilustrat mai sus¹¹.

Același, Gala Galaction afirma, în continuare: „Cred că din punct de vedere al atmosferei religioase, Basarabia se prezintă cea mai bine. Dumnezeu e al tuturor. El locuiește în cer și pretutindenea, are un palat preferat și el se găsește deasupra Basarabiei”¹².

Revenind la situația grea din Basarabia, Onisifor Ghibu susținea că, cele câteva

zile pe care le-a petrecut la Chișinău, Tighina și Orhei, i-au dat prilejul să facă o serie de constatări dintre cele mai dureroase. Acolo viața națională românească era surprinzător de destrămată, starea de fapt era de-a dreptul exasperantă¹³.

Totuși, locuitorii și-au dobândit dreptul de a asculta serviciul divin în limba română. În loc de una singură au fost înființate trei eparhii: la Chișinău, Cetatea Albă - Ismail și Hotin - Bălți¹⁴.

Îndată după unirea Basarabiei cu România, biserica dintre Prut și Nistru a întrerupt legăturile cu Patriarhia Rusă, restaurați în toamna anului 1917. De altfel, după revoluția bolșevică din același an, nici nu se mai putea vorbi de legături cu Biserica Ortodoxă Rusă. Ultimul ierarh rus de la Chișinău, Atanasie Gribovski, a părăsit Basarabia în mai 1918. Sfântul Sinod din București l-a numit pe Nicodim Munteanu¹⁵, la 14 iunie 1918, ca „loctiitor de arhiepiscop” la Chișinău, unde a activat până la 31 decembrie 1919. În locul său a fost numit la 1 ianuarie 1920, tot ca loctiitor, arhiepiscopul Gurie Grosu Botoșăneanul. La 21 februarie 1920, acesta a fost ales arhiepiscop al Chișinăului și Hotinului. În 1918, Sfântul Sinod îl desemnase arhieru - vicar al mitropoliei Moldovei cu titlul „Botoșăneanul”, iar în 1920 a ajuns arhiepiscop al Chișinăului. În 1928, arhiepiscopia Chișinăului a fost ridicată la rangul de Mitropolie, cârmuitorul ei fiind înaintat astfel la demnitatea corespunzătoare. Gurie Grosu a păstorit până în noiembrie 1936. Scaunul vacant a fost ocupat, succesiv, de câțiva „locotenenți” sau loctiitori de arhiepiscop: Nicodim Munteanu, Cosma Petrovici și Enăchescu Tighineanul.¹⁶

Din nefericire, frunțașii clerului basarabean au întâmpinat multe greutăți în a-i încredința pe basarabeni că unindu-se cu Vechiul Regat urmează o evoluție istorică firească. Ierarhii au depus eforturi pentru a înlătura neînțelegerile dintre populația Basarabiei și unii funcționari veniți din Regat.¹⁷

Pentru clarificarea relațiilor bisericii din Basarabia cu biserica din România, s-au purtat convorbiri în mai multe rânduri și pe diferite căi. Trebuie reținute discuțiile oficiale din 21 aprilie și 14 iunie 1918. Pentru prima dintre ele s-a deplasat, la Iași, o delegație, compusă din arhiepiscopul Anastasie și preoții Serghie Bejan și Autonom Vâlcov. Pozițiile celor două părți au devenit cunoscute încă înainte de întâlnirea oficială. Din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române subordonarea canonică a bisericii basarabene și recunoașterea jurisdicției bisericii din România a fost hotărâtă definitiv prin însuși faptul unirii politice a Basarabiei cu România. Această poziție o găsim exprimată în telegrama din 17 aprilie 1918 a mitropolitului Pimen către arhiepiscopul Anastasie, care fusese recunoscut drept chiriarhul canonic al bisericii din Basarabia. În scrisoarea de răspuns, adresată mitropolitului Pimen, acesta respingea punctul de vedere al Sinodului român. Arhiepiscopul Anastasie a susținut că o face nu numai în numele său personal ci și în numele „clerului basarabean”. „Sfintele canoane - scrie Anastasie - nicidecum nu pun în atârănare jurisdicția bisericească de jurisdicția statului”¹⁸.

La discuțiile din 21 aprilie 1918, „gazdele” au fost reprezentate de mitropolitul Pimen, episcopul Nicodim al Hușilor și Antim, vicarul mitropoliei Moldovei, precum și de Simion Mehedinți, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor. Potrivit afirmațiilor unui participant la discuții, Theodor Păduraru, care făcea parte din „Sfatul Eparhial Superior”, delegația condusă de arhiepiscopul Anastasie nu s-a lăsat convinsă de argumentele canonistului Ioan Țincoca, bazate pe „articolele” 17 și 38 din Hotărârile Sinoadelor al IV-lea și respectiv al V-lea ecumenice, potrivit cărora biserica basarabeană se afla deja

sub oblăduirea canonică a Bisericii Ortodoxe Române, nu sub a celei Ruse. Sinodali români și ministrul Cultelor pregătiseră un proiect de acord pe care Anastasie a refuzat să-l semneze și care prevedea:

„1. În Basarabia, în timpul slujbelor să se pomenească Casa Regală Română și Mitropolitul Pimen al Moldovei (numele Patriarhului Tihon să nu se pomenească).

Slujbele religioase în satele românești să se facă numai în românește, iar în cele cu populație mixtă, jumătate în românește, jumătate în slavonește.

Școlile teologice să fie românzate.

Autonomia Bisericii basarabene va fi recunoscută numai în limitele posibile ale legilor statului român¹⁹.

Merită atenție și Declarația Consiliului Directorilor din Basarabia, adoptată la 14/27 aprilie 1918. Consiliul Directorilor s-a preocupat printre altele și de situația bisericii din Basarabia. Declarația, referindu-se la biserica basarabeană, amintește următoarele: „Grija despre drepturile și interesele Bisericii locale împreună cu introducerea unirii canonice a Eparhiei Basarabiei cu Biserica autocefală română, vor conduce activitatea noastră în chestiunile de cultură religioasă. Naționalizarea Bisericii este o nevoie de îndată, fiindcă Biserica în mod firesc trebuie să fie izvor de cultură națională și sufletească. În același timp tuturor credințelor le vor fi garantate pe deplin libertatea conștiinței și a cultului²⁰.

Dupa unirea Basarabiei cu România, autoritățile civile și bisericești românești și-au dat seama de necesitatea unirii sufletești dintre cler, popor și autorități. De aceea cel dintâi lucru la care s-au gândit guvernul și Sfântul Sinod, a fost acela de a adresa o declarație clerului și poporului Basarabiei. Astfel, la 16 iunie 1918, a fost trimisă *Cartea Pastorală*²¹ a înaltului for bisericesc românesc, redactată la Iași și semnată de toți membri Sinodului și de ministrul Cultelor în numele guvernului. În această *Carte Pastorală* se făgăduia celor din provincie „cea mai părintească dragoste”, „cuvinte de pace” etc. Făgăduiala a fost exprimată astfel: „Odată cu trimiterea P.S. Nicodim, împutenicitul nostru, atât Sf. Sinod cât și înaltul guvem au ținut într-un glas să vă dea și încredințarea că vi se vor îndeplini cu sfințenie toate dorințele primitoare la autonomia bisericească de care aveți nevoie”.

Cartea Pastorală cuprindea cinci puncte și anume:

- alegerea bisericii locale se va face de către Marele Colegiu Electoral, din care face parte și reprezentanții poporului basarabean;
- averile bisericești basarabene vor fi respectate și lăsate numai în folosința acestora și al așezămintelor bisericești de cultură și binefacere;
- starea materială a clerului se va îmbunătăți;
- clerului i se va lăsa puțința de a-și întemeia orice așezământ de învățătură și binefacere;
- Sfântul Sinod și guvemul și-au asumat obligația de a-i îndeplini bisericii basarabene toate dorințele care vor păstra neștirbită ortodoxia, într-un timp cât mai scurt.

Cartea Pastorală nu promitea autonomia bisericească a Basarabiei.

Din nefericire, a fost curând constatată în Basarabia diferența între declararea, acestor drepturi și aplicarea lor²².

Amintim câteva doleanțe ale bisericii basarabene: înființarea Sinodului local, alegerea episcopilor, păstrarea averilor bisericești și Colegiu electoral, dreptul de a

înființa instituții de învățământ și de binefacere. Unele din aceste doleanțe nu vor fi îndeplinite de către Patriarhia Română. Atât Patriarhia cât și guvernele liberale și cele averescane au avut o concepție centralistă în privința unificării Bisericii și a statului român.

A doua zi, după emiterea Cărții pastorale a Sinodului român, adică la 17 iunie 1918, importanți reprezentanți ai autorităților civile din Chișinău - generalul Arthur Văitoianu, comisarul guvernului român în Basarabia, generalul Istrati, P. Cazacu, arhimandritul Gurie Grosu, în calitate de subsecretar de stat la Departamentul Cultelor și justiției, colonelul Gh. Ionescu - s-au prezentat la palatul mitropolitan pentru a informa pe cei doi episcopi vicari, Gavriil și Dionisie, despre delegarea episcopului Nicodim cu conducerea temporară a afacerilor bisericii basarabene până la alegerea titularului²³.

În această perioadă, mare vâlvă a făcut și chestiunea convocării unui sinod în Basarabia. Încă din aprilie și august 1917, congresele eparhiale au ridicat această problemă. Congresul din aprilie 1917, în „proiectul de administrație a Bisericii Ortodoxe”, a decis, între altele: „Congresul Eparhial Extraordinar al clericilor și mirenilor din Basarabia se va convoca imediat după Soborul Bisericii Ruse cu caracter de constituantă, adică, soborul local al Bisericii Basarabene, pentru alegerea mitropolitului, episcopilor și construirea în mod legal a tuturor părților vieții bisericești”. Această idee putea să se realizeze numai dacă Basarabia devenea independentă. În legătură cu proclamarea independenței Republicii Moldovenești au avut loc 3-4 întâlniri ale Sfatului episcopal împreună cu comitetul executiv al Uniunii preoțimii din Basarabia și cu Blocul preoților moldoveni - naționaliști, la care s-a adoptat decizia de a se forma o comisie pregătitoare pentru convocarea sinodului în Basarabia. Această hotărâre a fost aprobată de arhiepiscopul Anastasie, la 26 ianuarie 1918. Comisia era compusă din reprezentanții preoților și mirenilor de la parohii, a instituțiilor centrale ale statului, Sfatului Țării, școlilor bisericești și ai altor instituții. Comisia pregătitoare a fost împărțită în șapte secții și și-a început lucrările la 18 februarie 1918. Din programul lucrărilor se poate constata că membrii acestei comisii s-au gândit să cuprindă toată viața bisericii din Basarabia și organizarea ei începând de la mitropolit și până la ultimul creștin din parohie cu drepturile lui de a lua parte la organizarea și conducerea vieții bisericești. Comisia și-a propus să strângă, să prelucreze și să prezinte sinodului local tot materialul prin care viitorul sinod ar fi avut posibilitatea să lămurească atât situația bisericii basarabene, în general, cât și organizarea ei independentă pe baze canonice și naționale²⁴.

Preotul Serghie Bejan considera că ideea convocării sinodului bisericesc în Basarabia n-a fost o idee vehiculată numai de preoțime și n-a fost invocată ca o armă împotriva naționalizării țării și unirii cu România, după cum gândeau unii, în special din Vechiul Regat. Dimpotrivă, această idee ar fi fost dorința tuturor credincioșilor ortodocși din Basarabia, născută din adâncă credință a tuturor în necesitatea reorganizării vieții bisericești din provincie pe baze naționale și canonice. Principiile revoluției ruse au deșteptat sufletele și simțul național la românii basarabeni. Și dacă ideea Sfatului Țării a fost o idee națională, care a adus folos neamului nostru și ideea sinodului local a fost o idee pur națională. Chiar de la început s-au iscat neînțelegeri, datorate unor neconcordanțe între punctele de vedere ale comisiei pregătitoare și cele ale oamenilor politici basarabeni. La lucrările acestei comisii au luat parte și reprezentanții bisericii

române și anume, protoiereii C-tin Nazarii și Ioan Țincoca. În acest scop, la 27 februarie 1918 s-a trimis o delegație la mitropolitul Moldovei și Sucevei Pimen, compusă din Ioan Andronic și Iustin Frățiman. Aceasta a fost prima delegație trimisă în mod oficial, în numele bisericii basarabene, la mitropolitul primat al Bisericii Ortodoxe Române. Delegația a fost primită de mitropolit cu mare dragoste și iubire frățească. Delegații basarabeni au rămas încântați de părerile mitropolitului față de biserica din Basarabia. Printre altele mitropolitul Pimen a spus: „Singuri în libertate construiți-vă viața, iar de la noi veți avea numai ajutor și susținere, sigur că această susținere nu trebuie să fie înțeleasă ca orice apăsare”. El a făgăduit că va trimite delegați ai bisericii române la lucrările comisiei, în înțelegere cu ministrul cultelor. După întvederea cu mitropolitul Pimen, delegația a fost primită de ministrul cultelor, Matei Cantacuzino, fiind tratată la fel de bine: „Noi - a spus ministrul - mai cu deosebit am pătit și trebuie să știm ce înseamnă jugul; păstrați-vă drepturile și respectați drepturile altora”. Evenimentele ulterioare au demonstrat că, după o luna, mitropolitul Pimen își schimbase opiniile²⁵.

Timp de două luni, lucrările comisiei pregătitoare pentru convocarea sinodului local în Basarabia s-au desfășurat în subcomisii, care aveau ca scop, „Naționalizarea Bisericii basarabene și școlilor bisericești, fără știrbirea drepturilor minorităților”. Dacă până la 27 martie 1918 comisia a lucrat cu speranța în viitorul sinod care trebuia să fie convocat în Republica Moldovenească independentă, după această dată convocarea sinodului a depins de bunăvoința autorităților civile și militare din Regat.

La unirea Basarabiei cu România ar fi trebuit lămurită chestiunea raporturilor dintre biserica basarabească și cea din Vechiul Regat, și atitudinea autorităților de la București față de convocarea sinodului în Basarabia. Situația s-a agravat mai ales datorită faptului că în acel moment arhiepiscopul Anastasie se afla la Moscova, iar episcopii Gavriil și Dionisie nu puteau lua nici o decizie în această privință în lipsa arhierului lor. Atât arhiepiscopul cât și cei doi episcopi nu s-au bucurat de încredere din partea autorităților civile și bisericești din Regat în problema bisericii din Basarabia. Singura autoritate bisericească dintre Prut și Nistru, mai mult sau mai puțin competentă, să exprime părerile bisericii locale în acel moment, era comisia pregătitoare pentru convocarea sinodului, compusă din reprezentanții clerului și mirenilor²⁶.

În actul de unire a Basarabiei cu România, din 27 martie 1918, nu a existat nici un articol cu privire la biserica basarabească. Alexandru Baltaga, fostul deputat în Sfatul Țării, a explicat faptul acesta în fața comisiei pregătitoare astfel: Au fost redactate două proiecte ale declarației de unire, unul întocmit de Erhan, în care se vorbea și despre biserică, și altul pregătit de I. Buzdugan, în care nu apărea nici un cuvânt cu privire la biserica basarabească; blocul moldovenesc a optat pentru declarația întocmită de I. Buzdugan. În unele cercuri se vorbea că sinodul proiectat urma să hotărască definitiv raporturile dintre Biserica Ortodoxă română și biserica basarabească. Pentru clarificarea situației bisericii locale au avut loc trei ședințe ale comisiei pregătitoare, la 29 martie, 2 și 5 aprilie 1918. La aceste ședințe s-a decis trimiterea la mitropolitul Pimen din Iași a unei delegații cu o declarație în numele bisericii din Basarabia. Din delegație au făcut parte: S. Bejan, A. Vâlcov, E. Crocos, Th. Păduraru, I. Frățiman, care au plecat, pe 7 aprilie 1918, la Iași. Reproducem, în continuare, câteva pasaje din declarația, adoptată de reprezentanții clericilor și mirenilor basarabeni, la 6 aprilie 1918: „Din dragoste către scumpa mama noastră, Biserică Ortodoxă basarabească, noi, reprezentanții clerului și mirenilor, fiind aleși de la toate instituțiile și organizațiile bisericești și civile, cât și de la

toate cercurile Bisericii, îngrijindu-ne de binele Bisericii noastre cu mult mai înainte de 27 martie, ne-am strâns la un loc și deschizând cu binecuvântarea Arhiepiscopului nostru ședințele Comisiei Pregătitoare pentru convocarea Soborului, am început a lucra pe bază canonică acele așezămături, care, după aprobarea lor de viitorul Sobor al Bisericii basarabene, vor fi puse ca bază a vieții, organizării și administrării ei”. Declarația mai stipula următoarele: „Noi nu putem preciza dinainte cum va fi votul Soborului local al Bisericii basarabene, dar neclintit credem și sperăm că libertatea a dispune de sine, care s-a realizat deja în unirea Basarabiei cu România și este recunoscută din partea României în autonomia Basarabiei, se va pune ca temelie și în organizarea Bisericii basarabene cu atât mai mult că, cu fericirile libertății în viața bisericească noi ne-am folosit până acum și ne folosim în prezent”.

Clericii basarabeni au fost siguri nu numai că nu vor pierde nimic din drepturile lor juridice și materiale, ci că vor dobândi de la frații lor de sânge deplină libertate și nici un fel de amestec în treburile lor²⁷.

Declarația din 6 aprilie 1918 poate fi considerată primul document istoric cu privire la raporturile dintre Biserica basarabească și Biserica Ortodoxă Română de după actul din 27 martie 1918. Prin această declarație biserica din Basarabia și-a exprimat poziția în modul cel mai clar:

- recunoaște actul politic din 27 martie 1918 ca un act de dreptate națională, dragoste și iubire frățească.
- unirea politică n-a adus și nici n-a putut să aducă singură și unirea bisericească, care după convingerea bisericii locale, trebuia să urmeze actului politic și care trebuia să fie ca un ciment, care să întărească legăturile dintre Basarabia și România.
- unirea celor două biserici ar fi putut să se înlătuie numai prin buna înțelegere între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Ortodoxă Română, care trebuia să țină seama și de părerea bisericii basarabene.
- biserica din Basarabia trebuia să-și spună părerea cu privire la unire prin sinodul local care trebuia să fie întrunit în cel mai scurt timp. Acest sinod trebuia să pună și bazele organizării și administrării bisericii locale în viitor, după unirea ei cu biserica din România. Acestea au fost punctele de vedere ale Comisiei Pregătitoare ce vizau situația bisericii basarabene²⁸.

Preoțimea basarabească susținea că toți cei care cred că chestiunea sinodului cade de la sine, în urma unirii Basarabiei cu România, greșesc, întrucât viața bisericească se va îndrepta spre albia naționalismului, de la care a fost distrasă prin politica rusificatoare. Mai declarau că nu e vina lor dacă istoria își are legile ei incontestabile și dacă înstrăinarea Basarabiei de Moldova timp de un secol și-a pus pecetea asupra vieții ei²⁹.

Obiecțiile Bucureștilui erau justificate. Ce s-ar fi întâmplat, de plidă, dacă și în Transilvania și Bucovina ar fi fost formulate pretenții privind înființarea unor sinoduri locale. Mitropolitul primat al României s-a opus categoric înființării sinodului basarabească. Preoțimea din Basarabia a început să se opună intențiilor Sfântului Sinod de la București. O delegație a cerut sinodului să-1 recunoască pe arhiepiscopul rus Anastasie³⁰.

Din cauza exproprierilor și a tratamentului aplicat bisericii din Basarabia, prin legea agrară și prin unele dispoziții ale Ministerului Cultelor, s-a produs în sânul

clerului basarabean o mișcare de nemulțumire. Preoțimea din Basarabia a inițiat o acțiune de organizare locală prin înființarea *Uniunii clericilor ortodocși din Basarabia* în scopul trecerii unor averi bisericești sub controlul ei. Era vorba de așa numitele „averi eparhiale” în număr de 17. Amintim, în continuare, câteva dintre ele: clădirile seminarului vechi din Chișinău, școala eparhială, fabrica eparhială de lumânări din Chișinău, tipografia eparhială din Chișinău și altele.

Organizarea clerului din Basarabia în uniune și însușirea acestor averi eparhiale pe seama lui a generat și un conflict cu autoritățile superioare ale statului și bisericii române. Membri uniunii au înaintat un memoriu Ministerului Cultelor, în 1932, în care și-au formulat pretențiile. Acțiunea preoțimii din Basarabia pentru autonomie și privilegii era consecința unei situații moștenite din fostul imperiu rus, așa cum s-a observat și din studiul efectuat, în 1923, de o comisie juridică condusă de Vespasian Erbiceanu, președinte pe atunci al Curții de Apel din Basarabia. În disputa cu Ministerul Cultelor asupra revendicărilor uniunii, preoțimea locală a căutat să atragă de partea sa opinia publică și chiar organe ale bisericii. Una dintre formele de acțiune a fost demersul întreprins de uniune cu sprijinul Asociației generale a clerului român ortodox din București³¹.

Atitudinea unor oficialități din Vechiul Regat față de preoțimea din Basarabia a provocat nemulțumirea acesteia și indirect a populației locale. Nu trebuie să se uite faptul că populația rurală a fost strâns legată de preoțime și că preotul moldovean a conservat limba română în Basarabia. Autoritățile de la București au tratat cu suspiciune clerul basarabean. Preoțimea locală a avut motive de nemulțumire față de atitudinea unor funcționari veniți din Vechiul Regat. Nerespectarea lucrurilor sfinte din partea acestora, i-a durut și i-a pus pe preoții din Basarabia într-o situație dificilă. Ei le spusese parohienilor că românii de peste Prut sunt frații lor, dar văzându-i pe aceștea că aveau uneori atât de puțin respect pentru biserică și slujitorii ei, se găseau în contradicție cu ceea ce le vorbiseră în trecut. Dar ceea ce a fost și mai grav, de multe ori preoții au fost maltratați din motive ridicole. Sunt cunoscute cazuri în care preoții au fost bătuți în fața întregului sat, sub pretextul de a fi găzduit bolșevici, ori că ar fi ascuns literatura bolșevică în casele lor. Unii preoți au fost bătuți fiindcă n-au permis adăpostirea cailor în magaziiile lor cu cereale. Alora li s-au golit butoaiele cu vin în căutarea unor bombe³².

S-a vorbit mult de autonomia bisericii basarabene. De fapt această autonomie nu a existat. Dar când preoții din Basarabia au constatat că reprezentanții statului au uneori atât de puțin respect pentru biserică și slujitorii ei, când au aflat despre starea precară a preoțimii din Regat, când au observat că situația lor era relativ mai bună, n-au dorit să ajunga într-o stare mai rea decât cea prezentă. Trebuie remarcat faptul că preoțimea din Basarabia s-a bucurat sub regimul rusesc de multe avantaje. Statul rus s-a sprijinit pe slujitorii bisericii. Bisericile au fost înzestrate cu pământ, preoții aveau locuințe bune, fiind cinstiți și respectați. Situația materială bună le-a permis să-și formeze un fond bisericesc cu care au întreținut școli, licee, seminarii. După cum am menționat mai sus, preoțimea din Basarabia a avut un hotel, o tipografie, o fabrică de lumânări, un atelier de icoane, vii, păduri etc. Această avere a asigurat bisericii din Basarabia o situație relativ independentă față de stat, ceea ce nu convenea multora. Faptul că preoțimea basarabeană avea o situație bună, s-a putut constata și din cuvintele rostite de mitropolitul primat Miron, cu ocazia vizitei efectuate la

Chișinău. Mulțumind pentru tot ce i s-a arătat, a spus: „Aș dori ca în cincizeci de ani să ajungă și preoțimea din Vechiul Regat acolo unde a ajuns aceea din Basarabia”. Această tenacitate a preoțimii din Basarabia în a-și păstra bunurile, a fost socotită de unii dorită de autonomie³³.

Dintre personalitățile care au militat pentru revendicările bisericii basarabene îi amintim pe Gurie Grosu, S. Bejan³⁴, A. Baltaga, T. Dumbravă, T. Păduraru, I. Andronic, I. Frățiman și alții. Ei au întocmit unele memorii în care arătau nedreptățile ce li s-au făcut. După unificarea bisericească, basarabeni au rămas decepționați de faptul că autoritățile de la București nu au ținut cont de toate doleanțele lor. Aceste decepții au devenit și mai mari după aplicarea reformei agrare în Basarabia, care prevedea și exproprierea unor pământuri și bunuri bisericești și mănăstirești.

Preoțimea din Basarabia cerea păstrarea drepturilor din trecut ale bisericii locale. Aceasta a fost, de fapt, lozinca promovată de membrii comisiei pregătitoare, ca o condiție a unirii cu Biserica Ortodoxă Română. Membrii *Uniunii clericilor ortodocși din Basarabia* susțineau că Patriarhia și Guvernul de la București se opun intereselor bisericești ale basarabenilor. Pe lângă toate acestea nu încetau învinuirile că clerul basarabean a fost separatist, bolșevizat și rusofil³⁵.

Zvonuri asupra rusofilismului clerului basarabean au început să se răspândească după congresul din august 1917, dar mai ales după actele politice din 24 ianuarie și 27 martie 1918.³⁶

Toate aceste neînțelegeri i-au pus pe gânduri și pe cei ce doreau sincer unirea cu Biserica Ortodoxă Română, iar în urma ordinului de a nu se convoca sinodul local, decât numai un congres ordinar al preoților și mirenilor, membrii uniunii au răspuns printr-un memoriu în care au arătat că dacă nu s-au temut să țină piept rușilor, care le erau străini după naționalitate, atunci n-au a se teme că vor fi împotriva lor românii, frați după spirit și sânge.³⁷

O nouă delegație a clericilor basarabeni a sosit, la Iași, în ziua de 11 iunie 1918, fiind compusă din vicepreședintele comisiei pregătitoare, S. Bejan și din membrii consiliului eparhial, T. Dumbravă, T. Păduraru, I. Andronic, I. Frățiman. Delegația a fost întâmpinată la gară de autoritățile civile și religioase, fiind găzduită la palatul mitropolitan. S-a dat în cinstea lor o masă festivă la care au participat înalți demnitari, clerici, militari, membrii ai Academiei Române etc.³⁸

Delegații au cerut să li se recunoască drepturile pretinse: să se convoace sinodul local, să-și aleagă episcopi etc. Mitropolitul Pimen s-a enervat și lovind cu pumnul în masă a răspuns: „Asta niciodată! Dumneavoastră faceți parte din Statul român și trebuie să vă conformați legilor acestui stat. Bune, rele, n-are importanță! Principalul e să le respectați”. Preotul Serghie Bejan a susținut în continuare că biserica din Basarabia a fost nedreptățită. Ioan Andronic și Theodor Păduraru au insistat și ei asupra aceluși „debut al călcării drepturilor noastre”. Starea de spirit a preoților basarabeni s-a deteriorat și datorită faptului că în numeroase cazuri, deținătorii unor funcții în învățământul și administrația Basarabiei, veniți din Vechiul Regat, au fost slab pregătiți și aveau o ținută morală necorespunzătoare.³⁹ Nu trebuie generalizat, ba dimpotrivă, trebuie precizat că în Basarabia au venit și oameni de o înaltă ținută morală și profesională.

Fără să rezolve mare lucru, delegația s-a întors acasă și l-a primit pe noul arhiepiscop trimis de Sinodul de la București, Nicodim Munteanu al Hușilor, care a sosit

la Chișinău în ziua de 23 iunie 1918. Redăm, în continuare, un pasaj dintr-o cuvântare a arhiepiscopului Nicodim: „Căci atunci când Basarabia a trecut de a sa bunavoie la România, a trecut și cu trupul și cu sufletul, a trecut cu tot ce a avut, a trecut cu toate instituțiile sale. Nu se poate pricepe cu mintea ca Basarabia să fie alipită cu trupul la țara de peste Prut, iar cu sufletul să rătăcească peste Nistru”.

La 1 septembrie 1918 s-au desființat toate organele administrației vechi ale eparhiei: Consistoriul Bisericesc, Sfatul eparhial, Consiliul școlar bisericesc și Administrația economică. În aceeași zi, în locul lor au fost înființate Administrația centrală eparhială a arhiepiscopului Chișinăului și Hotinului și Consiliul superior eparhial. Administrația centrală eparhială a fost formată din cinci direcții: administrativă, economică, judecătorească, matricolă și stării civile.⁴⁰

După o perioadă de aparentă acalmie, la 8/21 februarie 1920, a fost convocat Congresul Eparhial Extraordinar, în componența căruia au intrat clerici și mireni. Congresul 1-a ales pe Gurie Grosu arhiepiscop al eparhiei Chișinăului și Hotinului, și pe Dionisie Erhan, episcop cu titlul „al Ismailului”. În felul acesta cei doi au fost titularizați de un for nerecunoscut de legile statului român, caz fără precedent în practica Bisericii Ortodoxe Române. Timp de aproape un an, statutul celor doi ierarhi din Basarabia a rămas incert. Bucureștiul ecleziastic și civil a continuat să-l considere pe Gurie „arhieru, delegat de Arhiepiscop al Chișinăului și Hotinului”. În această calitate i s-a adresat corespondența oficială de la mitropolitul primat și de la guvern. Chișinăul, însă, 1-a considerat pe Gurie Grosu, arhiepiscop titular. Conflictul cu autoritățile centrale, bisericești și civile s-a stins prin „înțelegerea manifestată de acestea față de basarabeni”. La 17 decembrie 1920, membrii Sfântului Sinod, în prezența și cu participarea ministrului cultelor și a directorului general al cultelor „încheie actele oficiale de stat”, „în legătură cu alegerea de chiriarhi săvârșită la 8/21 februarie 1920, la Congresul General Clerical al Eparhiei Chișinăului și Hotinului”.⁴¹

În cadrul congresului protopopiatului orașului Chișinău din 5/18 iunie 1920 s-a ridicat problema raporturilor bisericii basarabene cu biserica română și a declarației rostite la 29/11 iunie 1920 în ședința Sfântului Sinod a Bisericii Autocefale Române de către arhiepiscopul Gurie și episcopul Dionisie. Adunarea a decis ca hotărârea definitivă în privința acestor probleme să fie luată în altă ședință a congresului, care trebuia să fie convocat la 23 iunie 1920. În ambele ședințe ale congresului de cerc, din 18 și 23 iunie 1920, la care au luat parte preoții, diaconii, dascălii, epitropii din Basarabia, s-a discutat în principal despre situația bisericii basarabene.⁴²

Protoiereii A. Baltagă și S. Bejan, ca delegați ai bisericii din Basarabia, la 9 iulie 1920, au înaintat Ministerului Cultelor o declarație prin care au arătat între altele, că alegerea arhiepiscopului Gurie și a episcopului Dionisie ca chiriarhi ai bisericii basarabene s-a făcut după nedreptățile săvârșite de episcopul Nicodim și fostul guvern, care au fâgăduit păstrarea drepturilor bisericii basarabene. Până la congresul din februarie 1920 și alegerea lui Gurie și Dionisie, soarta bisericii din Basarabia din punct de vedere canonic, n-a fost hotărâtă definitiv, pentru că ea nu și-a spus părerea în această privință. Soarta bisericii basarabene putea să fie hotărâtă, din punct de vedere canonic, numai prin convorbiri între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Ortodoxă Română, care și începuseră. Biserica rusă, însă, prin „Gramata”⁴³ Patriarhului Tihon de la Moscova, din 23 mai 1918, pe adresa mitropolitului Pimen, a renunțat la dreptul său, dând deplină libertate bisericii din Basarabia, care, prin congresul său eparhial,

să-și hotărască soarta. Congresul eparhial din februarie 1920, prin alegerea lui Gurie și Dionisie, hirotoniți de Biserica Ortodoxă Română și împutemiciți de Sfântul Sinod și de guvernul român, a votat unirea bisericii basarabene cu biserica română. Această votare s-a făcut în unanimitate, cu participarea românilor basarabeni cât și a minorităților.⁴⁴

Gurie Grosu, la 29 martie 1921, a fost investit ca arhiepiscop al Chișinăului și Hotinului. El a fost desemnat ca arhiepiscop titular al acestei eparhii, cu decretul regal nr. 5481/1921. Ceremonia de investitură a avut loc la București, în palatul regal, în prezența Regelui și a familiei regale.⁴⁵

În perioada 1 3 - 1 4 martie 1923 s-a desfășurat Congresul Eparhial Extraordinar al reprezentanților clerului și credincioșilor din Basarabia, sub președinția lui Al. Baltaga. Congresul a fost convocat la Chișinău cu scopul participării reprezentanților clericilor și mirenilor la desernarea ierarhilor titulari ai noilor scaune episcopale de Hotin și Cetatea Albă și la ridicarea arhiepiscopiei Chișinăului la rangul de mitropolie. Această importantă problemă bisericească a fost ridicată încă din 1917. După intervențiile oficiale și câteva delegații la București, s-a decis înființarea a două noi episcopii. La 13 martie 1923, s-au adunat, la Chișinău, cei mai mulți dintre delegații preoților, cântăreților și mirenilor.

Au fost prezenți circa 80 de delegați, restul n-au putut să ajungă din cauza drumurilor inundate și a timpului scurt. În după-amiaza zilei s-a săvârșit o slujbă în biserica mitropoliei. Arhiepiscopul Gurie a ținut o cuvântare și a făcut un scurt istoric al problemei, arătând că biserica din Basarabia s-a hotărât să se consolideze imediat ce provincia avea să se afirme ca unitate politică însemnată în rândul popoarelor din Rusia. Când, însă, Basarabia a devenit independentă, atunci ideea înființării mitropoliei la Chișinău și a întemeierii celor două episcopii a căpătat și mai multă vigoare. Congre-sele eparhiale au cerut insistent realizarea acestor cerințe.⁴⁵

„Merită atenție și Adresa Ministerului Cultelor și Artelor, nr. 11.549 din 6 martie 1923 către arhiepiscopie: „Înalt Prea Sfințite, prin legea votată de corpurile legiuitoare, sancționată și promulgată prin Monitorul Oficial nr. 266 s-au înființat Episcopiile de Hotin și Cetatea Albă. Alegerea Chiriarhilor titulari ai acestor Eparhii, urmează să se facă potrivit art. II din această lege de Marele Colegiu Electoral, la care vor participa și șase delegați ai Congresului Eparhial din Arhiepiscopia Chișinăului și Hotinului ca reprezentanți ai clerului basarabean. În consecință sunteți rugat, pentru aducerea la îndeplinire a legii, să dispuneți convocarea de urgență a Congresului Eparhial în sesiune extraordinară, pentru alegerea acestor șase delegați. Primiți, vă rugăm Înalt Prea Sfințite, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni. Ministrul - Constantin Banu. Director General - Șt. Brădișteanu”. Au fost numiți ca episcopi titulari, episcopul Visarion la Hotin și arhimandritul Scriban la Cetatea Albă. Congresul a ales ca delegați care să participe la Marele Colegiu Electoral pe A. Baltaga, S. Bejan, T. Gavrilovici, P. Guciujna, Vl. Dumitru, I. Postoronica. Congresul a hotărât ca această delegație să se retragă de la lucrările Marelui Colegiu Electoral, dacă nu erau propuse pentru votare cele două persoane dorite de biserica ortodoxă basarabeană, fapt care ar fi însemnat încălcarea drepturilor bisericii locale. Tot acest forum a decis ca în momentul instalării noilor episcopi în scaunele de Hotin și Cetatea Albă, arhiepiscopia Chișinăului să fie ridicată la rangul de mitropolie. Acum s-au luat și alte decizii:

1. Biserica din Basarabia va rămâne nedreptățită în elementele ei constitutive și anume mitropolie, episcopii, protopopiate de cerc, parohii și mănăstiri.

2. Cele două eparhii noi, Hotin și Cetatea Albă, vor rămâne sub jurisdicția canonică a autorității centrale superioare bisericești din Chișinău, instalarea chiriarhilor făcându-se la fața locului de către viitorul mitropolit al Basarabiei, iar hirotonirea arhimandritului Iuliu Scriban, congresul dorea să fie făcută la Chișinău, ceea ce ar fi avut o mare influență pentru clericii și drept credincioșii păstoriți.
3. Pentru întreaga biserică din Basarabia trebuia să rămână nemodificată organizarea ei de atunci.
4. Instituțiile clerului local să rămână neschimbate și unitare.⁴⁷

Clerul basarabean, prin *Cererea Congresului Extraordinar Eparhial* de la Chișinău, și-a manifestat dorința de a se ridica arhiepiscopia Chișinăului la rangul de mitropolie. Astfel, la 8 iulie 1923, a avut loc în sala eparhială din Chișinău o ședință solemnă a Congresului Extraordinar Eparhial, cu participarea delegaților clericilor și mirenilor, aleși de toate cercurile protopopești din Basarabia. La această ședință, delegații s-au preocupat de problemele bisericii basarabene. Au considerat că scaunul ierarhic din Chișinău trebuie să depindă direct și numai de Sfântul Sinod de la București. La Congresul General Eparhial din 1917 se hotărâse înființarea oficială a mitropoliei Chișinăului. Pentru aceasta au pledat toate congresele următoare, iar „noi astăzi vestim forurile înalte ale Țării că aici există, mai ales acum, toate drepturile de Mitropolie și nu aflăm nici un motiv binecuvântat ca legalizare a dreptății printr-o formă să mai fie amânată”. Sfântul Sinod a stabilit prin *Proiectul de Statut al Bisericii Ortodoxe Române* ca în Basarabia să fie înființată o mitropolie cu sediul la Chișinău, căreia trebuiau să-i fie subordonate cele două episcopii, Hotin și Cetatea Albă-Ismail. Congresul Extraordinar Eparhial era convins că lucrează în numele tuturor protopopilor, preoților, diaconilor, cântăreților și a dreptcredincioșilor creștini din întreaga Basarabie. Acest congres a hotărât ca episcopii noi ale Hotinului și Cetății Albe-Ismail, care s-au întemeiat numai prin libera voință a arhiepiscopului Chișinăului și a clerului său, și după numeroasele lor cereri adresate autorităților țării, trebuiau să rămână subordonate canoniceste scaunului arhipăstoresc din Chișinău. S-a subliniat că scaunul arhipăstoresc din Chișinău a fost pentru Basarabia ca o mitropolie sub denumirea de „Mitropolia Basarabiei - a Moldovei dintre Prut și Nistru”. Pentru promovarea culturii teologice în țară și în Basarabia s-a decis ca în fiecare eparhie să existe câte un seminar teologic. De aceea, s-a hotărât să se transforme școlile spirituale din Chișinău, Edineț și Ismail în seminarii teologice, iar Seminarul teologic din Chișinău să fie organizat ca Academie teologică, așa cum în repetate rânduri au cerut-o congresele eparhiale și arhipăstorul din Chișinău. Delegații congresului au făcut apel la chiriarhii Basarabiei de a aduce la cunoștință tuturor hotărârile luate la congres și de a cere realizarea lor fără amânare. Cererea a fost semnată de toți cei prezenți la congres „în fața Înalț Prea Sfințiților Vlădici și a Biroului”⁴⁸

În urma raportului comisiei de organizare a bisericii române, care a luat în examinare actul din 8 iulie 1923, acesta exprimând dorința Congresului Extraordinar Eparhial de la Chișinău, ca arhiepiscopia Chișinăului să fie ridicată la treapta de mitropolie, cu denumirea Mitropolia Basarabiei, Sfântul Sinod a decis: „Se constată că cererea poate fi considerată ca și rezolvată prin dispozițiunile favorabile introduse în Proiectul de lege și noul Statut de organizare unitară a Bisericii Ortodoxe Române. Rămâne ca și ceilalți factori hotărâtori să se pronunțe asupra Proiectului de lege și a

noului Statut de organizare a Bisericii Românești”⁴⁹ Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române a fost reglementat de legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române din 6 mai 1925.⁵⁰

În ședința Sfântului Sinod din 25 iunie 1927 s-a citit referatul comisiei pentru petiții cu privire la cererea adunării eparhiale a arhiepiscopiei Chișinăului, ca arhiepiscopul Gurie să fie ridicat la rangul de mitropolit. Comisia a cerut să se întreprindă demersurile necesare pentru satisfacerea acestei cereri. La propunerea acestei comisii, Sfântul Sinod a hotărât: „I. P. S. Patriarh are autorizația de a trata și stabili momentul și modalitatea ridicării I.P.S. Gurie la treapta de Mitropolit”⁵¹

Astfel, prin Decretul regal din aprilie 1928, Gurie Grosu, arhiepiscopul Chișinăului, a fost ridicat la rangul de mitropolit al Basarabiei. Momentul a prilejuit o mare bucurie în toată Basarabia. Redăm, în continuare, integral textul acestui decret regal:

„Înalt Decret Regal: Mihai I-iu

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională

Rege al României

La toți de față și viitori, sănătate:

Asupra raportului Ministrului nostru

Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor sub nr. 18749/a.c. Am decretat și decretăm:

Art. I. Potrivit art. 2 din Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit hotărârii Sfântului Sinod din ședința de la 25 iunie 1927 și potrivit deciziei Înalt Prea Sfințitului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Înalt Prea Sfințitul Gurie Grosu, Arhiepiscopul Chișinăului, se ridică la rangul de Mitropolit al Basarabiei.

Art.II. Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului Decret. Dată la București, la 21 aprilie 1928

În numele Majestății Sale

Regelui Mihai I-iu

Miron Cristea, Patriarhul României; Alex. Lapedatu, Ministrul Cultelor și Artelor; Nicolae, Principe al României; Gh. Buzdugan Nr. 1136”⁵²

Gurie Grosu a fost instalat ca mitropolit la Chișinău în ziua de sâmbătă, 28 aprilie 1928, fiind de față mitropolitul Nectarie al Bucovinei, ca reprezentant al Sfântului Sinod, Alex. Lapedatu, ministrul cultelor, episcopii Lucian al Romanului, Iustinian al Cetății Albe și mulți stareți, protopopi și delegați. În catedrala din Chișinău, arhiepiscopul Gurie a fost investit ca mitropolit, cu mantia și cârja rămasă de la mitropolitul Gavriil Bănulescu. Episcopul Dionisie, vicarul mitropoliei, i-a adresat câteva cuvinte de salut. După ce Gurie s-a închinat la icoane, noul mitropolit stând în ușile împărătești, mitropolitul Nectarie a citit tomosul Sfântului Sinod, dat în numele Patriarhului Miron și semnat de mitropolitul Pimen, ca președinte al Sfântului Sinod. Apoi Alexandru Lapedatu a dat citire Decretului regal de ridicare la aceasta treaptă. Mitropolitul Nectarie a rostit o cuvântare de felicitare. Au luat cuvântul apoi Alexandru Lapedatu, Gala Galaction, decanul Facultății de Teologie din Chișinău. S-a dat o masă în palatul mitropolitan, luând parte 250 de persoane. Serbarea s-a prelungit printr-o nouă adunare a reprezentanților diferitelor așezăminte eparhiale, care i-au adus urări noului mitropolit, în ziua de 3 mai 1928.⁵³

Cu același prilej, Principele Nicolae al României, în palatul regal, ca reprezentant

al Regenței, a rostit următoarele cuvinte, referitoare la activitatea lui Gurie în perioada regimului țarist: „Această înălțare a Înalt Prea Sfinției Tale la vrednicia de Mitropolit să o socotim ca o răsplată Dumnezeiască pentru munca luminării prin Biserică a neamului românesc din Basarabia, într-o vreme când ochii noștri priveau nemângâiați peste Prut, iar nădejile noastre le credeam numai visuri îndepărtate. Pe atunci noi cei din România liberă citeam cu ochi înlăcrimați că Ieromonahul Gurie Grosu, amenințat mereu de stăpânirea străină, umbla din sat în sat, ca sub aripa Bisericii, să răspândească cuvântul duhovnicesc în limba strămoșească alungată din slujba bisericească, cântând la un loc cu poporul și împărțindu-i cărticica sa, care era întâiul abecedar românesc în Basarabia”⁵⁴

Gala Galaction l-a apreciat pe Gurie drept un „om duhovnicesc, bogat în răbdare, iubitor de oameni, adevărat urmaș al Sfinților Apostoli”⁵⁵

O ultimă problemă pe care ne propunem să o abordăm este cea a cadrelor. S-a resimțit permanent o lipsă de cadre competente. Acest lucru a fost vizibil nu numai în domeniul administrativ, financiar, judiciar, dar și în biserică. Au fost chemați unii clerici din țară pentru a sluji populația basarabeană. Poate fi amintit, aici, cazul lui Iustinian Teculescu⁵⁶, care a activat ca episcop de Cetatea Albă. Prin personalitatea sa, el a reușit să se impună clericilor și credincioșilor din Basarabia.

Problema cadrelor este menționată și în Memoriile lui Constantin Argeoianu, care relatează următoarele: „Nici noi în Vechiul Regat nu aveam rezerve de cadre, așa încât, ca să garnisim cele două provincii de la nord și de la est, trebuie să preluăm asupra funcționarilor noștri și să dezorganizăm și serviciile noastre, al căror randament slăbise și el mult. Cu Basarabia mai ales era o pacoste: acolo, nu găsisem nici un element local de întrebuițat, trebuia să furnizăm noi întreg personalul administrativ, judecătoresc și financiar, și nimeni de la noi nu voia să meargă. Numirea sau mutarea, chiar cu o avansare în Basarabia era considerată ca o pedeapsă, și la urma urmelor nu se hotărau să se ducă acolo decât elemente rele atrase de perspectiva unor beneficii ilicite, mai ușor de realizat departe de ochiul centrului, sau funcționarii cu musca pusă pe căciulă amenințați să-și piardă slujba pe care o ocupau”⁵⁷

Această problemă a cadrelor își va pune adânc amprenta asupra mersului evenimentelor ulterioare din Basarabia. Probabil, o atitudine mai puțin centralistă a guvernului și a Patriarhiei de la București, ar fi contribuit la o evoluție mai naturală a procesului unificării bisericești în Basarabia.

Note:

1. NISTOR, Ioan. *Istoria Basarabiei*. Cernăuți : Ed. Institutul de Arte Grafice ; Ed. „Glasul Bucovinei”, 1923, pp. 427-428.
2. CĂLINESCU, Armand. *Însemnări politice (1916-1939)*. București : Ed. Humanitas, 1990, p. 45.
3. NISTOR, Ioan. *Op. cit.*, p. 439.
4. GHIBU, Onisifor. *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918)*. Amintiri. Chisinau : Ed. Universitas, 1992, p. 588.
5. Idem, *Trei ani pe frontul basarabean: Bilanțul unei activități*. Chisinau : Ed. Tipografia eparhială „Cartea Românească”, 1927, p. 10.
6. GEORGESCU, Gh. N. *Îndrumări pentru naționalizarea Basarabiei*. In: *Biserica Ortodoxă Română* (în continuare B.O.R.). 1922, nr. 2(500), pp. 129-130.

Pagini de istorie

7. PĂCURARIU, Mircea. *Dicționarul teologilor români*. București : Ed. Univers Enciclopedic, 1996, pp. 193-194.
8. GHIBU, Onisifor. *Ardealul în Basarabia - o pagină de istorie contemporană*. Cluj, 1928, p. 11.
9. B.O.R. 1922, nr. 1 (499), pp. 64-65.
10. MIHAILEANU, M. Cu privire la Basarabia. In: *B.O.R.* 1922, nr. 11 (497), p. 829.
11. GALACTION, Gala. *Zile Basarabene*. Chisinau : Ed. Știința, 1993, p. 144.
12. Ibidem, pp. 21-22.
13. GHIBU, Onisifor. *Ardealul în Basarabia - o pagină de istorie contemporană*. Cluj, 1928, pp. 58-59.
14. Boldur, Alexandria. *Istoria Basarabiei*. București : Ed. Victor Frunza, 1992, p. 507.
15. PĂCURARIU, Mircea. *Op. cit.* pp. 294-296.
16. Idem, Basarabia. *Aspecte din istoria Bisericii și a neamului românesc*. Iași : Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1993, pp. 110-111.
17. Mitropolitul Gurie al Basarabiei. *Procesul și apararea mea. Denunțarea complotului apocaliptic*. București : Ed. A-B-C S.A., 1937, p. 43.
18. BUZILA, Boris. *Din istoria vieții bisericești din Basarabia (1812-1918); (1918-1944)*. București-Chișinau : Ed. Fimdației Culturale Române și Ed. Știința, 1996, p. 98.
19. Ibidem, pp. 99-100.
20. *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România 1917-1918: documente*. Chisinau : Ed. Hyperion, 1995, pp. 223-226.
21. CIOBANU, Ștefan. *Unirea Basarabiei*. Chisinau : Ed. Universitas, 1993, pp. 292-295.
22. Mitropolitul Gurie al Basarabiei. *Op. cit.*, pp. 4-7.
23. BUZILA, Boris. *Op. cit.* pp. 112-113.
24. *Luminătorul*, septembrie 1920, pp. 2-3.
25. Ibidem, pp. 3-5.
26. Ibidem, p. 6.
27. *Luminătorul*, noiembrie 1920, pp. 33-36.
28. Ibidem, pp. 37-38.
29. COLESNIC, Iurie. *Basarabia necunoscută*. Chișinau : Ed. Universitas, 1993, vol. I, p. 294.
30. Iorga, Nicolae. *Memorii*. București : Ed. „Nationala”, 1939, vol. II, p.
31. Mitropolitul Gurie al Basarabiei, *Op. cit.* pp.9-17.
32. B.O.R. 1923, nr. 6 (504) din martie 1, pp. 465-466.
33. Ibidem, p. 466.
34. PĂCURARIU, Mircea. *Dicționarul teologilor români*. București : Ed. Univers Enciclopedic, 1996, pp. 42-43.
35. COLESNIC, Iurie. *Op. cit.* p. 294.
36. *Luminătorul*. 1920, iulie, p. 12.
37. COLESNIC, Iurie. *Op. cit.* p. 294.
38. Ibidem, p. 295.
39. Ibidem, p. 222.
40. Ibidem, p.295-297.
41. BUZILA, Boris. *Op. cit.* pp. 123-126.
42. *Luminătorul*. 1920, iulie, pp. 37-38.
43. *Luminătoru*. 1923, nr. 21, din octombrie, pp. 3-8.

44. COLESNIC, Iurie. Op. cit. p. 296.
45. *Luminătorul*. 1921, mai, pp. 33-38.
46. *Arhiepiscopia Chișinăului și Hotinului. Lucrările Congresului Eparhial Extraordinar (13- 14 martie 1923)*. pp. 1-2.
47. *Ibidem*, pp. 3-17.
48. *Patriarhia Română. Adevărul despre Mitropolia Basarabiei*. București : Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Romane, 1993, pp. 14-16.
49. *Ibidem*, p. 17.
50. HAMANGIU, C. *Codul general al României. Legi de unificare. 1922-1926*, Vol. XI-XII, pp. 496-502.
51. *Patriarhia Română. Adevărul despre Mitropolia Basarabiei*. București : Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Romane, 1993, pp. 17-18.
52. *Ibidem*, p. 18.
53. B.O.R. 1928, nr. 8 din august, p. 762.
54. *Luminătorul*. 1928, nr 10 din 15 mai, p. 12.
55. GALACTION, Gala. Op. cit., p. 17.
56. *Misionarul*. Chisinau. 1932, Anul IV, nr. 7-8, iul.-august, pp. 445-453.
57. ARGETOIANU, Constantin. *Memorii*. București : Ed. Machiavelli, 1996, vol. VI, pp. 119-120.